

Vážení a milí spoluobčané,

v posledním díle jsem vám slíbila, že se dnes podíváme do „našich“ urbářů.

Co je to vlastně urbář neboli **urbariální fasa**? Je to soupis poddaných a jejich povinností vůči vrchnosti a kostelu. Nejedná se o katastr, ale poskytuje nám cenný pohled na sociální a hospodářskou situaci venkova. Tyto písemnosti vytvářela vrchnost, tedy držitelé pozemků, pro evidenci platů a dávek, které jim měly být poddanými odváděny.

My se teď společně podíváme **do urbáře z roku 1662 panství Stránecká Zhoř**, ve kterém mimo jiné najdeme i ves **Otín a Pohořílky**.

V urbáři, v části věnované Otínu, najdeme stručnou charakteristiku obce:

Ves Votíno

V té vsi Votíně trojí poddaní, jedni na Meziříč, druzí k dvorství Benešovu a třetí na Zhoř a nemají nic obecního, nebo ti poddaní meziříčtí a jiní jsou obklíčeni gruntů zhořskými a nemohou odjinud nežli do zhořského panství nebo sami mějí malé grunty mimo dvořáků. Když vrchnost zhořská za pastvy žádá od nich něco, jsou povinni jít neb jiné dílo dělat.

Dále je zde uvedeno, kteří poddaní, respektive které části (chalupy) patří ke zhořskému panství:

V té vsi jsou 3, kteří náleží ke Zhoři, jiní k Meziříčí, jiní jsou svobodní.

O které tři chalupy se jednalo? Místní mohou popřemýšlet, které to asi byly:

- **Dvůr Kloznovský**
- **Pohanka**
- **Štěpánkovská chalupa**

A jak tedy vypadá celý zápis? Ocituji namátkou hned ten první:

Dvůr Kloznovský má rolí porostlých i orných s lukami 1 lán.

Dává ouroku o sv. Jiří 42 kr., o sv. Václ. 42 kr.

Robotami povinen a desátky vrchnosti. Jedna leč lesu a 2 rybníky. Koupil někdy po panu Chroustenským Tethaur a potom pan Kilmon za 400 Zl a toho času byl dvůr panský. Když pak pohořílský dvůr koupen byl Metechu, dán jest na tento sedlák, který robotoval a ouroku dávat musel, až když ten zhynul, dán Pačiskovi, ten na něm je 12 let a neplatil nic. Též má platit vejrunku po 4 Zl vrchnosti, nebo jí náleží.

Abychom se v uvedeném zápisu (a v jiných dalších) vyznali, pokusím se vás tímto zápisem provést. Jak je vidět, ke dvoru patřila orná půda, louky, les a 2 rybníky. Rolí byl celkem 1 lán. A tady se na chvíli pozastavím. Pokud by tento majetek vlastnil jeden člověk, byl by **láník** nebo **celoláník**. Dělením na menší díly pak vznikali **půllánici**, **čtvrtlánici**... a člověk bez rolí byl **domkař**. Tyto názvy již možná znáte ze starých listin či matrik.

V urbáři je i jakýsi stručný přehled majitelů a nájemců hospodařících na tomto dvoře. A nakonec to nejdůležitější – různé platy, příslušející k chalupě či usedlosti. Kdy

a kolik je povinen poddaný zaplatit.

Platy mohly být (a většinou bývaly) trojí:

1. **Ourok (úrok)** - název ou-rok je odvozen od slova rok. Je to tedy peněžní suma, která se platila každoročně někdy ve dvou splátkách – na jaře a na podzim, tady u nás na sv. Jiří a sv. Václava (svatojiřský ourok, svatováclavský ourok). To byla tedy cena majetku, na kterém dotyčný hospodařil.
2. **Robota** – to byla práce vykonávaná pro vrchnost. Tady není více rozepsáno, někde bývá uvedeno podrobněji, např. na jiné straně urbáře. Někdy bylo možné se z roboty vyplatit – místo roboty na panském zaplatit peníze. Tak se např. Měříňští vyplatili z roboty na panství Černá. A k robotě musím ještě uvést jednu takovou zajímavost – čím bohatší poddaný, tím větší byla robota. Je to logické – bohatý se mohl vyplatit nebo za něj robotovala čeládka, chudý musel mít čas ještě obdělat vlastní role, aby mohl splatit desátky a ouroky.
3. **Osep** – to byly naturální dávky. Tak je třeba uvedeno přesně u Pohanky:

...Roboty má všechny konat, které se poručí a desátkem z rolí svých desátý snop a z panských, co se jde k Žďárkám, šestý snop...

Tyto dávky mohly být samozřejmě různé: obilí, spředená vlna, vejce...

Navíc se v zápisu hovoří o **vejrunku**. A to je co?

Cena domu či celé usedlosti byla stanovena včetně pozemků k ní náležících. Vrchnost vždy dbala na to, aby tyto pozemky nebyly od domu odloučeny, protože zajišťovaly jakousi ekonomickou stabilitu hospodáře, záruku, že bude mít čím platit. Při převodu domu byla pak zaplacená část ceny (větší), tzv. **závdavek**. Zbytek se kupec zavazoval doplatit v ročních splátkách – **vejrunkových splátkách**, vejrunk či vejruňk, někde říkalo třeba gruntovní peníze. Splácení se mohlo protáhnout na mnoho let a nebylo výjimkou, že dům byl převeden novému majiteli s nesplacenými splátkami. Pak dostal prodávající pouze závdavek a vejrunk mu byl splacen až po uspokojení předchozích věřitelů. Z uvedeného zápisu tedy vyplývá, že panský statek byl převeden za 400 Zl. A když byl dán poslednímu majiteli, zbýval na něm vejrunk 4 Zl, které měl platit každoročně zhořskému panstvu, ale již 12 splátek neplatil.

Podívejme se ještě, jak tomu bylo v Pohořílkách.

6. Ves Pohořílky.

(Pohořílky víska nemá svého nic obecního, jen role na čas puštěný od vrchnosti.)

V urbáři je dále uvedeno pět chalup. Místní mohou popřemýšlet, které to byly.

- **Chalupa Tesařovská**
- **Vávrovská u březí**
- **Čambalovská chalupa**
- **Vítkovská chalupa**
- **Paštilovská chalupa**

A ještě přidávám ukázkou jednoho celého pohoříleckého zápisu, tentokrát poslední chalupy:

Pickovská chalupa zůstává pustá, ¼ arktle lánu s lukami a roli. Ouroku o sv. Jiří 7 kr., o sv. Václ. 7 kr. Robotami povinen i desátkem vrchnosti. Byl na té chalupě někdy Havlí starý a jinší neznají, kteří žádnému nikdá nic neplatili. Jest šacována za 30 Zl, teď zůstává na ní kolář a dává z ní 3 Zl. Má zaplatit každý rok 1 Zl, když ji užívá.

A ještě jsem zapoměla na jeden termín: **desátek**. Jednalo se o naturální platbu. Jak se dočteme v urbáři **panství Velké Meziříčí z roku 1695**, byla stanovena v obci Otín v následující výši:

Desáteční obilní povinnost:

Vrchnosti od starodávna patří, poddaní od čtverých sortů obilí v zrně totiž pšenici, žito, ječmen a ovesa ročně dávati povinni byli a ještě jsou.

Votín: z této dědiny dávají ti 2 k zdejšímu panství náležející poddaní všechen desátek na zrně:

Matouš Dřímál	1 měř. žita 1 měř. ječmene, 1 měř. ovesa
Jiřík Kolouch	1 měř. žita 1 měř. ječmene, 3 měř. ovesa
suma	2 měř. žita 2 měř. ječmene, 4 měř. ovesa

Přes to všechno jsou jmenovaný dědiny vrchnosti na tomto ročním desátku pšenici od 1 do 9. septemburu k setí a ostatní obilí pak vždy k sv. Václavu nebo nejdéle 2 neděle po sv. Václavě na panský sejkky odváděti povinny.

K tomu asi už nemusím nic dodávat. Je to dostatečně podrobné, aby všichni porozuměli. A to je pro dnešek vše. Jenom ukázka a pár zajímavostí. Samozřejmě by se toho dalo napsat ještě mnohem a mnohem víc, vždyť i v urbářích najdeme nejednu zajímavost, a tak doufám, že budu moci ještě někdy tohle téma alespoň trochu víc rozvést.

Když jsem opisovala ta jména jednotlivých chalup, napadla mě ještě jedna věc. V době sepsání urbáře ještě neměly chalupy čísla popisná, proto bývaly třeba pojmenovány po hospodáři, aby nedošlo k záměně. Někdy jim to jméno zůstalo, i když už na chalupě léta seděl někdo jiný. Možná, že i některé z těch jmen vám bude i něčím povědomé. I když – je to už hodně, hodně dávno... Takže asi spíš ne.

I dnes se však ve vsi zachovala jména po chalupě (nebo se také říkávalo po došcích) ... A to mi připomnělo naši hru nebo chcete-li soutěž, vyhlášenou v prosincovém zpravodaji obce – **Neviditelní svědci minulosti**. A tak vám chci dnes ještě připomenout, že **uzávěrka soutěže je už 28. února**. Těším se na všechny vaše příspěvky a předpokládám, že jste v rodinách ve dnech volna dali hlavičky dohromady, jedni vzpomínali a druzí zapisovali, no, a teď už jen stačí váš příspěvek honem donést na obec, poslat e-mailem na adresu obec@otin.cz nebo vhodit dopis do schránky domu čp.4 v Geršově a čekat na vyhodnocení a – odměnu? No, nemohu přece všechno prozradit předem. Jenom nezapomeňte svůj příspěvek čitelně podepsat.

Vaše kronikářka Mirka